

Molière

Ihmisvihaaja

Eli rakastunut erakko

Ihmisvihaaja / Le Misanthrope

MARI KARHUMAA

Tarina:

Alceste koettaa saada kahdenkeskeistä tuokiota Céliméneen kanssa voidakseen kosia häntä. Tilaisuutta ei tarjoudu, koska muut kilpajaiset häiritsevät...

Juoni:

Poikkeaa muista Molièren näytelmistä, koska siitä puuttuu puhdasoppinen juoni.

Alceste, jaloluontoinen ja rehellinen mies rakastaa Céliméneä, nuorta, elämänhaluista leskeä, joka kuhertelee vähän jokaisen kanssa. Arsinoe katselee myös toivovin silmin Alcestea, joka ilmaisee tälle asian oikean laidan, kun Céliméne on loukannut häntä. Alceste taipuu kuitenkin anteeksiantoon, JOS Céliméne menee naimisiin hänen kanssaan ja seuraa häntä pois ihmisten parista.

Kun Céliméne ei suostu, Alceste jättää hänet. Philinte, Alcesten ystävä, ottaa Elianten vaimokseen ja saa Alcesteltakin suostu-

muksen.

Alcesten mielen oireilu punoo juonen.

Rakenne:

Alceste puhuu suunsa puhtaaksi Oronten runoista, Oronte suuttuu ja panee liikkeelle valejuttuja.

Céliméne kirjoittaa kirjeen Orontelle, jossa hän kertoo pilaillevansa typerien kosijoiden kanssa. Alceste suuttuu, mutta taipuu anteeksiantoon JOS...

Philinte ohjailee taka-alalla, eikä halua kiusata Alcestea, joka on monien pilkan aiheena.

Alceste jää yksin ja vetäytyy erakoksi.

Eliante & Philinte

Céliméne haluaa jäädä sinkuksi.

Keskeiset henkilöt:

Alceste

+kirjallisuuden ja ajattelun ystävänä

+arvostelukykyinen

+arvostaa luontoa ja totuutta

+täyttää klassismin aristokraattiset ja luonnollisuuden vaati-

mukset

+jalo ja rehellinen

+pohjimmiltaan lämmin ihmisystävä

—kammoa luonnottomuutta, epäaitoutta ja sievistelyä

—rakastaa todellisuudessa vain itseään, maailmanparantajan rooliaan ja marttyyriuttaan

—menee totuudessaan / viisautessaan liian pitkälle

—ei ole johdonmukainen vihassaan

Philinte "kirjailijan ääni"

+elämänmyönteinen

+tervejärkinen

+luotettava

+huumorintajuinen

+ymmärtää ihmisen kaksi puolta; hyvän ja pahan

—on täydellinen

Oronte, kuninkaan suojatti

+persoonallinen

—pettää ja petkuttaa

—levittää juoruja

—itsekes

—lapsellinen

—mielistelijä

Céliméne, nuori, rikas leskirouva

+seurallinen

+ei välttämättä aina tarkoita pahaa tehdessään jotakin

—huikentelevainen

—pitää kosijoita pilkkanaan

—kiero

—kavala

—epärehellinen

+seurallinen

+ei välttämättä aina tarkoita

—huikentelevainen

—pitää kosijoita pilkkanaan

—kiero

—kavala

—epärehellinen

Eliante

+myötätuntoinen

+uskollinen

+rehellinen

+totuudenmukainen

+luotettava

+suora

+vilpittön

+sovitteleva

Arsinoe, ikäneito

+peittää katkeruuden vilpittömään kohteliaisuuteen ja ystävyyteen

—puhuu tunteistaan epäsuorasti

Tausta:

Molièren

* monet surut

* vaikea sairaus

* onneton avioliitto

Itki kaiken runoksi...

Molièren Ihmisvihaajan tunnemyrskyssä Alceste (Hannu Kangas) ja Oronte (Ari Piispa). Kuva Kirsti Laurinlii.

Molière – suuri nimi teatterihistoriassa

MARI KARHUMAA

Molière, alun perin **Jean-Baptiste Poquelin**, oli ranskalainen näytelmäkirjailija ja näyttelijä. Hän syntyi tammikuun 15 päivänä 1622 Pariisissa hyvinvoivaan porvariperheeseen. Perheen äiti kuoli Jean-Baptisten ollessa 10-vuotias. Perheen isä työskenteli hoviverhoilijana ja otti Jean-Baptisten oppipojakseen tämän hyvän ja arvostetun ammatin eteenpäin siirtämiseksi. Mutta poika olikin korpelö, eikä lainkaan viihtynyt tunkkaisessa huoneessa tyhjän työn ääressä. Hän haaveili teatterista, jossa hän oli kerran käynyt mumminsa kanssa.

Jean-Baptiste laitettiin jesuiittakouluun viideksi vuodeksi. Siellä hänet syvennettiin latinan ja kreikan kieleen, teologiaan ja lakitieteeseen. Lakitieteen opinnot heijastuvat myöhemmin Molièren lukuisissa näytelmissä tarkkaan kuvattuina oikeudenkäyntikohta-

uksina.

Jean-Baptiste innostui teatterista. Hän tutustui perheteatterista kuuluisan **Béjartin** perheen tyttäreeseen **Madeleineen** ja liittyi heidän joukkoonsa. He kuitenkin perustivat uuden teatterin **L'illuste-Theâtres'n (Loistava Teatteri)** joka alkoi esiintyä Pariisissa. Jean-Baptiste joutui tässä vaiheessa vaihtamaan nimensä Molièreksi, ettei olisi toiminut suvulleen häpeällisesti. Ajan tiukan hengen mukaan ajateltiin, että teatterielämää viettävät ihmiset ovat häpeällisessä synnintyössä!

Jonkin ajan kuluttua seurue ajautui kuitenkin ahdinkoihin – teatterin rahatilanne ajoi lähes konkurssiin koko näyttelijäväen. Mutta seurue koostui niin sitkeistä aineksista, ettei se luovuttanut. Määrätietoisina he marssivat kohti maaseutua. Kovasta kilpailusta huolimatta seurueesta tuli suosittu – kiitos Molièren

omaperäisten farssien ja komedioitten. Vuonna 1658 seurue palasi Pariisiin ja sai myös siellä suurta huomiota osakseen. Jopa **Ludvig XIV** saapui katsomaan ja ihastui näihin mukaansa tempaaviin näytelmiin.

Seurue alkoi rikastua ja saada yhä enemmän "vakituista" yleisöä. Molière huomattiin erittäin taitavaksi näyttelijäksi, jonka taidot ylsivät sanan ja liikkeen yhteiseen säveleen. **Ludvig VI** antoi hänelle johtamalleen seurueelle luvat esiintyä "kuninkaallisenä teatterina". Seurueen uudeksi nimeksi otettiin sen kunniaksi **Troupe de Monsieur**. Tämä suuri suosionosoitus tasaannutti vihdoin teatterin aseman ja kirjailijahengen saattoi päästä valloilleen.

Ensimmäisenä näytelmänään tällä luomiskaudella oli *Sievistelevät hupsut*. Siinä hän ivaili salongientapojen ja kielenkäytön luonnottomuutta. *Naisten koulu*

ja *Aviomiesten koulu* puhuivat taas ajan ahtaista kasvatustekniikasta. *Ihmisvihaaja* taas näyttää Molièren suunnattoman psykologian tuntemuksen – näytelmä perustuu ajan seuraelämän syvälliseen tutkimiseen ristiriitoineen kaikkineen. *Saituri* ivailee täydellisellä saituudella, *Luulosairas* tekee akateemisista lääkäreistä pilaa...Kaikki hänen näytelmänsä kuitenkin pohjautuvat jollakin tapaa hänen elämäänsä. Hän oikeastaan purki sydämensä umpisolmujen kirjoittamalla.

Kirjoitettuaan näytelmänsä *Tartuffen* hän sai kirkon vihan niskaan. Näytelmä kertoo pappien tekopyhydestä ja sekös kirkkoa suututti. Kirkko vetosi kuninkaaseen, ja kuningas langetti tuomionsa: kirkonkirous ja kuninkaan epäsuosio. Mutta itsepäin ja sisukas Molière puri huultaan ja jatkoi näyttelmissään: "Kyllä minä pärjään ilman kuninkaan apua!"

Pariisin teatterissa esitetty *Luulosairas* vuonna 1673 on painunut teatterikansan mieleen vuosisatojen takaa. Silloin itse Molière oli yskästä ja kuumeesta huolimatta näyttämöllä. Yleisö ei aavistanut mitään, että rakastettu Molière kamppaili tuskanhikiyllään ja vaikein vaikeista esityksen loppuun. Viimeisen vuorosan sanottuaan hän tuupertui lattialle, ja yleisö poistui koiteihinsa upean näytöksen jälkeen. Seuraavana päivänä he saivat kuitenkin kuulla suru-uutisen näyttelijän kuolemasta.

Melkein tajuton Molière oli raahtu kotiinsa, jossa sattumalta oli ollut kaksi nunnaa kylässä. He alkoivat hoitaa häntä, mutta siitä huolimatta parin tunnin kuluttua hän sai verensyöksyn ja kuoli – tähti oli sammunut.

Ongelmat eivät kuitenkaan loppuneet tähän. Kirkko ei ruvennut antamaan ruumiille hautapaikkaa, koska Molière ei ollut

nauttinut viimeistä ehtoollista eikä ollut pyytänyt anteeksiantoa "kurittomasta ammatistaan". Omaisten piti vedota aina kuninkaaseen asti ennen kuin hautapaikka saatiin St. Josephin hautausmaalle. Vainaja piti kuitenkin haudata yöllä, pimeydessä.

Ranskan akatemia on onneksi antanut myöhemmin anteeksi. Se jopa kaiverrutti kiveen Molièren rintakuvan ja tekstin: "Hänen kunniaansa ei puutu mitään. Hän puuttui meidän kunniamme." Molièren komediat elävät nykyäänkin, Ranskan ulkopuolellakin! Näytelmien aiheet ovat nykyihmisten mielestä kiehtovia ja kerronta sukkela, Molière kuuluu lähes joka teatterin ohjelmistoon aina silloin tällöin. Molièren luomat henkilökuvat ovatkin hyvin moniulotteisia, että siinä riittää haastetta jokaiselle ohjaajalle. Kauan eläköön Molière!

Jokaisessa meissä

ANNA KARJULA

Molièren näytelmä repeää auki ilman selvityksiä. Päähenkilö Alceste parantaa maailmaa ystävänsä Philinten kanssa. Alcestella onkin paljon parannettavaa. Hän on kriittinen persoona, joka huomaa ympärillään niin hyvän kuin pahan – ja kertoo huomioistaan avoimesti. Alceste on rohkea ja paukuttaa tulemaan päin naamaa. Philinte ei voi kuunnella ystävänsä tunteenpurkauksia täysin hiljaa, vaan kiivastuu itsekin välillä rauhoittaakseen Alcestea. Philinte joutuu myöntämään, ettei elämä ole aina reilua ja ihmiset ovat kyllä varsin raadollisia. Mutta toisin kuin ystävänsä, Philinte osaa pitää ajatuksensa omana tietonaan, eikä hänellä ole jatkuvaa tarvetta *ilmiantaa* mielipiteitään. Molière kynäilee hahmonsia eläviksi persooniksi. Luonteenpiirteet tuntuvat tutuilta – niin hyvin ne paistavat ihmisten puheesta. Mielistelevä Oronte voi tuntua vastenmieliseltä, ja Alcesteakin on joskus vaikea ymmärtää. Mutta Molièren kerronnan ansioista jokainen löytää henkilöistä pian palan itseään. Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden professori **Tarmo Kunnas** arvelee artikkelissaan, että Molière on jakanut henkisen olemuksensa juuri noihin kahteen kaverukseen: kiivaaseen Alcesteen ja hillittyyn Philinteen. Näytelmän kautta pääsemme siis tutkimusmatkalle myös 350 vuotta sitten eläneeseen ranskalaisen näytelmäkirjailijan sieluun.

Alcestessa on heti alun perin jotain ongelmallista. Vielä kummallisemmaksi hän käy julistamalla rakastavansa Céliméneä, keimailevaa leskeä. Kaikki Alcesten hyvät ominaisuudet ovat Céliménellä aivan nurinpäin. Alceste on ehdottoman rehellinen – Céliméneen omatunto on aivan mykkä. Alceste sanoo aina reilusti oman mielipiteensä – Céliméneen mielitelystä vähän sinne ja tänne. Alceste kohtaa ihmiset aina omana itsenään, kun taas Céliménellä on omat naamarinsa kullekin ihmiselle.

“Molieren näytelmän ristiriidat ovat ihmisten sisällä”

Mutta jokin Céliménessä kiehtoo: ‘olen heikko, on hällä tenho mi sieluni voittaa’ ja ‘ tuo sulous suuri lempimään minut lumoo’. Alceste yrittääkin epätoivoisesti päästä lumoojansa puheille. Mutta kilpakosijoiden kuhiseva lauma piirittää Céliméneä lakkaamatta. Eikä kiinnostus ole aivan yksipuolista – jos kosijoita ei satu olemaan lähetyillä, Céliméne ryntää kirjoittamaan rakkauskirjettä jollekin heistä. Ja Alceste jää jälleen kerran nuolemaan näppejään.

Alceste ei kuitenkaan epätoivossaan ammu itseään tai kilpakosijoitaan. Ei hyppää järveen

eikä räjäytä pommeja. Näytelmästä puuttuu kaikenlainen väkivalta ja raakuus. Oikeastaan siinä ei edes tapahdu kovin paljon. Tapahtumiin perustuvaa juonta ei ole ollenkaan. Molièren näytelmän ristiriidat ovat ihmisten sisällä. Tuo sielullinen taistelukenttä on kuitenkin aivan yhtä karu kuin esimerkiksi ‘Tuntemattoman sotilaan’. Siinä vain mitellään hie-man erilaisista arvoista, erilaisilla aseilla.

Nuo kaksi täysin erilaista ihmistä, Alceste ja Céliméne ottavat mittaa toisistaan. Alceste uskoo lemмен liekillään puhdistavansa Céliméneen, samalla tekniikalla kuin kullasta häviää kaikki kuona, kun sitä poltetaan. ‘Lempeni varmaan ajan virheistä puhdistaa hänen sielunsa armaan.’ Alceste vaatii Céliméneä vannomaan uskollisuutta. Rakastuneenakin hän on oma itsensä –ärtysisä oikeuden vaattija, joka ei anna armoa edes rakkaimmalleen. Alcestelle ei riitä, että Céliméne kohauttaa kevyesti olkapäitään ja toteaa: ‘Kyllähän sä tiedät että mä tykkään susta.’ Käsitteäkseen Alceste ei tee mitään väärää. Hän on niin pihkassa Céliméneen, että haluaa asioiden rullaavan eteenpäin. Alceste on varma itsestään. Hän tietää, mitä haluaa elämältä – ja Céliméneltä.

Alcesten kykyihin luotetaan. Hän on kaikin puolin oppinut ja sivistynyt. Kiivaasta luontees-taan huolimatta häntä arvostetaan ja hänen mielipiteitään todella kuunnellaan. Orontelle ei ole aivan sama, mitä Alceste ajat-

telee hänen proosastaan. Oronte haluaa välttämättä kuulla Alcesten mielipiteen runostaan, vaikka tunteekin ystävänsä suorapuheisuuden. Mutta oikeusjuttuhan siitä syntyy, vaikka Alceste yrittää esittää moitteensa hienotunteisesti. ‘Ois hauska nähdä, kuink’ erinomaista runoa te itse samasta aiheesta voisitte punoa...’, Oronte jupisee ja harppoo tuomarin puheille.

Alcesten maine ylittää myös naispiireihin. Arsinoe on valmis Alcesten vietäväksi milloin vain. Mutta Alcestea ei kiinnosta kaino vanhapiika, eikä edes vilpiton, suora ja myötätuntoinen Eliante. Eliante olisi sympis, joka jaksaisi ymmärtää Alcesten äkkipikaisia puuskiä. Hän pysyisi uskollisena niin vasta- kuin myötämässä... Ajan ihmiset eivät jaksakaan ymmärtää, mitä Alceste näkee kavallassa Céliménessä. Heidän mielestään Céliméne ei todellakaan ansaitsi Alcesten(kin) suosiota.

Tarina etenee. Valheella ei ole tässä tapauksessa pitkät jäljet. Alceste ryhtyy kelaamaan johtolankoja. Pian hän joutuukin Acasten ja Clitandre’n luo, juuri parahikseen kuulemaan, mitä Céliméne hänestä ajattelee: ‘Hän huvittaa minua toisinaan tuihtu-päisytyksellään ja äksyllä äreydellään, mutta sadat kerrat hän minusta tuntuu koko maailman ikävimmältä ihmiseltä.’ Céliméneen todellinen luonne alkaa vihdoinkin paljastua Alcestelle. Vaatekaapilinen kaksi(kymmentä)naamaista rakkauskirjeitä kertoo karua kieltä. Tähän asti Ihmisvihaaja on sitenkin jaksanut uskoa ihmisistä *jotain* hyvää. Mutta kun hänen

lemmittänsä, jumalainen Céliméne pettää hänet, Alcestella ei ole enää mitään sanottavaa.

Näytelmän loppu on lohduton. Näinkö paha sai palkkansa? Tämäkö Alceste ansaitsi? Myös katuva Céliméne sai Oulun kaupunginteatterin yleisön myötätunnon puolelleen. ‘Tunnustan, ett olen rikkonut teitä vastaan. Siis vihatkaa mua!’

Alcesten malja on tullut täyteen. Hänen asenteensa ihmiskuntaa kohtaan on nyt kiehuva vihaa. Maailmassa ei ole ketään, ei ketään, joka olisi HYVÄ.

Jean-Baptiste Molière ei valottanut ongelmatapauksensa taustoja. Katsoja saa Alcesten käsiteltäväkseen puhtaalla pöydällä. Molière ei anna minkäänlaisia

tietoja Alcesten lapsuudesta, sosiaalisista suhteista, koulutuksesta, siviiliasäädystä, eikä sukien väristä. Alceste ei edustakaan Alcestea. Hän edustaa ääntä, joka on jokaisessa meissä. Alceste oli totuuden torvi, jollainen asuu varmasti kaikissa ihmisissä.

Näytelmästä jää jälkimaku. Se ei ole komedialle tyypillinen kupliva nauru, eikä tragedian jättämä järkytys. Molièren Ihmisvihaaja antaa jotakin, joka jää ja joka ei lähde kuin ajattelemalla.

Molièren aiheet ovat ikuisia. Ihmiset ovat samoja kautta aikojen. Ihmisten ongelmat ovat myös samoja vuosisadalta ja vuosituhannelta toiselle. Järjen ja tunteen taistelu ei ole uutta eikä vanhaakaan. Se on tätä päivää.

The play in Oulu 12.12. 2001

PAUL SCHMIDT

Ihmisvihaaja
(The Misanthrope)
“Classic comedy (drama) by Molière. Alceste falls in love with Céliméne, charming flirt, but alas, he loves the truth even more... Ruthless observations on the human nature...and irresistible comedy.” Directed by Cilla Back.

The actors:

Alceste - Hannu Kangas
Céliméne - Mirjami Kukkola
Philinte - Pentti Korhonen
Eliante - Anneli Niskanen
Arsinoe - Ritva Grönberg
Acaste - Timo Reinikka
Clitandre - Mikko Korsulainen
Oronte - Ari Piispa

“The Misanthrope” really interested me, so I was very excited to go on trip to theatre. I enjoyed reading that act and so I enjoyed watching the act directed by **Cilla Back**. The act started with music, which immediately catches the watcher and makes him interested. The stage started to move and on the stage there were big cupboards and a few chairs on each side. The stage setting never changed at all, just the settings in the cupboards were different. What I recognized in the act in Oulu, not even during reading, was, that in this act is speaking more important than action, that’s why the settings hardly never change.

The cloth, specially, those of Alceste and Céliméne showed their roll and thoughts, their sign in the act. Alcestes cloth were really strange, well, today we would say he had bad looking cloths on. It should show, that Alceste doesn’t accept the “rules” of the time in France, that he is not like all the rich and selfish people during that century. It just should show, that Alceste is different, or better said, that he thinks different. He symbolizes the cynicism and hypocrisy of the manners of the time. ALCESTE is one of those candid souls who believe that the truth should be spoken in season and out. He will make no concessions to ordinary courtesy and denounces the insincerity of contemporary society upon every possible occasion. His friend,

Philinte, tries to make him see that honesty does not require him to go out of his way to offend and hurt people. He even points out that a few well-spoken words in the right place might go far toward bringing a favorable decision in the lawsuit Alceste has pending in the courts. To this Alceste has but one answer. If his suit cannot win through its own merits, he will renounce a society which sanctions such injustice and leave Paris to live the life of a hermit. Céliméne, a comely and popular young woman with little regard for the truth. Her main interest is to surround herself with admirers, each of whom she endeavors to persuade that Alceste is the favored one. Céliméne is symbolized with her cloths, too. Her cloths were very remarkably during the whole act. She had colourful dress, lots of different shoes and a very remarkable hat on. Her cloths were just a sign like Alcestes were.

“What I really liked was the interview with the actors after the play”

There was one actor in Oulu, what I think is symbolized with her cloth. That’s Arsinoe, She serves as a foil to Céliméne being just as clever but less shallow. In Oulu she had dark and confine cloths one and these cloth really show, that she’s some kind of a “bad” person in the play. So I would say, that the cloths in the act were very well chosen and really in addition fit to the characters in the play.

When the scenes in the theatre changed the lights switched off and the stage started to move around. Also music started to play. So the watcher was again interested to get the next part of the play.

What I really liked was the interview with the actors after the play. Even, if I didn’t understand that much, I think, it was nice for all the others to see them closed and to ask them questions.

Céliméne (Mirjami Kukkola) ihelijoiden piirittämänä.

Punkglamouria Molièren Ihmisvihaajassa

SEIJA VIIRRET

Cilla Backin ohjaama, suomentama ja lavastama **Jean Baptiste Molièren Ihmisvihaaja (Le Misanthrope)** häikäisi näyttävyydellään Oulun kaupunginteatterin suurella näyttämöllä 12.12.2001.

Täytyy heti aluksi myöntää, etten odottanut paljoakaan Ihmisvihaajalta, en ainakaan Lettuani **Otto Mannisen** tylsäkhön suomennoksen. Näytelmän ensimmäinen kohtaus nostatti heti lieviä ennakkoluuloja. "Onko tämä koko näytelmä vaan sitä, että katsotaan kun aikuiset miehet hassuissa vaatteissa vaihtelevat tuoleja keskenään? Onpa hauskaa..." Ennakkoluulot kumminkin osoittautuivat täysin vääriksi näytelmän edetessä.

Näytelmä kaappasi mukaansa lähes **Rocky Horror Picture show** maiseen absurdiin maailmaansa, jossa puvut, lavastus ja musiikki näyttelivät vähintäänkin yhtä suurta osaa kuin itse näyttelijät. Näyttämöllä oli viisi suurta barokki tyyppistä kaappia, joiden kätköistä paljastui luranko

jos toinenkin. Kaapit olivat kuvastamassa seitsemää kuolemansyntiä: ylpeyttä, ahneutta, kateutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä ja hengen velttoutta.

"Ehkä me jokaisen löydämme itsestämme pienen palan Ihmisvihaajaa tai hänen arvostelemiinaan piirteitä"

Valitettavasti meidän oli tyytyminen, tilan puutteen takia, vain viiteen kaappiin, mutta yhtään seitsemästä synnistä ei näytelmästä puuttunut. Näyttämölle oli myös ehdettu erinäinen määrä tuoleja, joiden merkitys ei kuitenkaan näytelmän edetessä ihan täysin auennut. Pääosaa kumminkin näyttelivät barokki-

tyyliset puvut, joissa oli havaittavissa selvää punkhenkisyyttä ja anarkiaa.

Puvut kumminkin kaikessa näyttävyydessään ja epäkäytännöllisyydessään toivat lisää esille kunkin hahmon persoonallisuutta. Hyvänä esimerkkinä tästä oli **Alcesten** hahmoa esittäneen **Hannu Kankaan** rooliasu, joka kaikkine hakaneuloineen ja teurastajan hanskoinen korosti Alcesten hahmon anarkiaa, ahdistusta ja epäsosiaalisuutta. Vaatteet auttoivat myös osoittamaan, että Alceste ei halunnut mennä mukaan ylemmyksen muutoliikkeeseen.

Cilla Backin ja Otto Mannisen suomennookset erosivat toisistaan melkein kuin yö ja päivä. Cillan suomennoksen ollessa nuorekas ja paljon helpommin ymmärrettävä, kun taas Otto Mannisen suomennoksen oli kirjoitettu aika vaikeaan vanhahtavaan runomittaan. Cilla Back oli modernisoinut onnistuneesti 335 vuotta vanhan näytelmän ja saikin sen elämään ja kukoistamaan näyttämöllä aivan eri tavalla kuin Mannisen käänöksessä.

Juuri näytelmän elävyyttä sai nauttimaan tuoliin haltioituneena ja odottamaan jännittyneenä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Vaikka näyttelijöiden suoritukset saattoivat välillä tuntua jopa yliammutuilta, kaiken yltiöpäinen hehkuttaminen oli yksi näytelmän vaikuttavimpia tehokeinoja.

Alcesten eli *Ihmisvihaajan* hahmon tinkimättömyys, rehellisyys ja yhteiskuntakritiikki tulivat upeasti esille hahmon käymissä keskusteluissa ystävänsä **Philinten (Pentti Korhonen)** kanssa. Suurimman osan huomiosta näyttämöllä vie kumminkin Alcesten halveksunnan ja rakkauten kohde, kaikkien ihailema **Mirjami Kukkolan** esittämä **Céliméne**. Céliméne ottaa heti ensi hetkistä lähtien koko näyttämön haltuunsa kukkaa muistuttava puku päällensä. Näyttämön lisäksi Céliméne valloittaa myös kaikki näytelmän miehet.

Myös **Arsinoén (Ritva Grönberg)** hahmo oli todella vaikuttava kireässä nahkaisessa mekossaan laukoessaan tekopyhyksiään Céliménelle ja samalla yrittä-

essään epätoivoisesti iskeä Alcestea. Valitettavasti näytelmässä Céliméneen ystävättären **Eianten (Anneli Niskanen)** hahmosta oli tehty tyhmä tyhjännauraja, jolla ei ainakaan näyttänyt olevan mitään erityisempää roolia. Harmi sinänsä, sillä yksi voimakas naisrooli lisää ei olisi tehnyt yhtään pahaa. Unohtamatta tietysti **Acastea (Timo Reinikka)** ja **Clitandrea (Mikko Korsulainen)**, Céliméneen ihailijoita hekin.

Ihmisvihaaja on kumminkin muutakin kuin upeaa pukudraama ja ihmishuhde kiemuroita a'la Kauniit ja rohkeat. Se on myös satiirista arvostelua turhamaisuutta ja tekopyhyttä vastaan. Kysymys kuuluu, sattuuko pilkka itse naurajan nilkkaan? Vaikka Alceste vihaakin kaikkea, mitä Céliméne edustaa, hän ei silti pysty vastustamaan sydäntään ja palvoo Céliméneä yhtä lailla kuin muut näytelmän miehet. Lopulta kumminkin "paha" saa palkkansa, ja Alceste ymmärtää Céliméneen petollisuuden.

Molièren kerrotaan kirjoittaneen näytelmän oman elämänsä pohjalta. Molièren vaimo **Ar-**

mande oli huikenteleva näyttelijätär, jonka villi elämäntapa johti lopulta uskottomuuteen. Molière oli osannut odottaa tapahtunutta, mutta ei ollut osannut ilmeistykään varautua tarpeeksi. Pettymyksen aiheuttama ihmisviha inspiroi Molièrea kirjoittamaan näytelmän.

Alceste: "Ei, en voi sietää kun nuo liukkaasti liehakoivat ja liehivät noin nuo muotileijonat oivat; niin mitään en vihaa kuin moisia imarteluita, noit' auliita syleilyitä aina ja aina ja puheenparsia, jotka ei mitään paina, kun kohteliaisuus määrää ja vertaa vailla saa kunnon mies ja epatto samalla lailla"

Ehkä me jokainen löydämme itsestämme pienen palan Ihmisvihaajaa tai hänen arvostelemiinaan piirteitä. Se juuri tekeekin Molièren Ihmisvihaajasta kiehtovan elämyksen. Näytelmä saattaa olla hyvinkin hämmäntävä kokemus katsojalle, joka ei ole tutustunut Ihmisvihaajan juoneen, mutta ehdottomasti näkemisen arvoinen.

Naurun alla soi melankolinen sävel

ESSI PETÄJÄNIEMI

Otto Mannisen suomentama käsikirjoitus jostain vuodelta pipo, saa pirteimmänkin lukijan sanoinkuvaamattoman flegmaattiseksi.

Oulun kaupunginteatterin näytelmä sen sijaan on paljon parempi, joskaan ei yllä läheskään parhaaksi näkemäkseni näytelmäksi, jota sijaa tällä hetkellä (ja varmasti pitkälle tulevaisuuteenkin) pitää "Puntilan isäntä ja hänen renkinsä Matti". Mutta ei siitä enempää.

Cilla Backille joka tapauksessa myöntäisin jonkinmoisen palkintopytyn siitä hyvästä, että hänen käänöksensä on sujuva ja enemmän nykykielinen. Paljon parempi kuin Mannisen tekemä, vaikkei tarinaa voikaan sanoa hyvin mielenkiintoiseksi. Ohjauksesta en sen sijaan sano mitään, kun en siitä mitään ymmärrä.

Näytelmä on periaatteessa jollain lailla huvittava – eihän nykyaikana kukaan täysipäinen tosisaan keekoille sellaisissa vaatteissa! **Mirjami Kukkolahan** sanoikin näytelmän olevan "komediahko". Esitys on tavallaan jotenkin ironiseen sävyyn toteutettu, voi huomata, että tekijöillä on ollut kaikesta huolimatta pilke silmäkulmassa. En kyllä ihan heti itse laita jalkaan polven yli pitkiä, mustia saappaita vaaleanpunaisilla koristekuviolla ja kahdenkymmenen sentin koroilla, joihin yksi miesnäyttelijöistä oli pukeutunut – eivätkä muidenkaan kengänpohjat kovin matalia olleet... Mielenkiintoinen puvustusratkaisu oli myös Alcesten pikkutakki hakaneuloilla kuorutettuna. Arsinoen puvusta en sitten sanoakaan mitään. Se täytyy nähdä omin silmin... Jotenkin se ei kyllä sopinut ennalta odotettuun vanhanpiian imagoon... Juuri puvustuksesta huomaa komediahokouden, nykyään ei edes näyttämölle mennä tosissaan tuon kaltaisessa vaatetuksessa.

Lavastus kiteytyy viiteen suureen kaappiin, joihin on pantu tapahtumaan mitä erilaisempia asioita. Jossain vaiheessa näytelmää kaapista löytyy jopa elävä sellisti – se oli ehkä kaappioivaluksista paras ja mieleen jäävin. Kaapista pursuavat kirjeet oli myös hyvä juttu. Alun perin kaappeja piti kuulemma olla seitsemän, kuvaamassa seitsemää kuolemansyntiä, mutta näyttämö oli liian pieni tähän tarkoitukseen. Tarinaa on jotenkin vaikea ymmärtää, en olisi tajunnut vähääkään, jos en olisi lukenut käsikirjoitusta aiemmin. En tosin voi sanoa ymmärtäneeni kovin pal-

Näytelmän lopussa Céliméne epätoivoissaan ja häpeissään riisuu kotkotustensa symbolin eli korkean peruukin - vähäksi aikaa.

juuri muutenkaan... Ilmeisesti näytelmässä oli kyse siitä, että Alceste on "nuori kapinallinen" ja periaatteiltaan tiukka ja suorakainen tyyppi. Hän on iskenyt silmänsä Céliméneen, nuoreen leskettäreeseen, jolla riittäisi miehiä joka sormelle, eikä tämä osaa päättää kenet niistä ottaisi, kun periaatteessa ei halua ketään. Alceste haluaa kosia Céliméneä, mutta ei saa tilaisuutta, koska koko ajan joku tulee keskeyttämään hänet.

Céliméne keekoilee näytelmän miespuolisille henkilöille, jotka kaikki paitsi Philinte ovat ihastuneita häneen. Céliméneen vanha-

piikaystävä Arsinoe taas on iskenyt silmänsä Alcesteen, joka ei välitä muista kuin Céliménestä.

"Juuri tämä komedian ja tragedian kohtaaminen tekee näytelmästä ainutlaatuisen"

Oronte kilpailee Céliméneen suosioista Alcesten kanssa. Phi-

linte yrittää puhua Alcestelle järkeä, mutta turhaan.

En enää muista, sanoiko Céliméne loppujen lopuksi, kuka on "hänen sydämensä valittu". Luultavasti ei. Kaikkien kummallisten tapahtumien seassa Céliméne aivoton kääkättäjäserkku Eliante ja muihin verrattuna ihmeen selväjärkinen Alcesten ystävä Philinte päätyvät yhteen.

Näytelmässä ei ole varsinaista juonta. Sen juoni ei ole toimintaa eteenpäin vievä tapahtumasarja, vaan se on hahmo, nimeltään Alceste, alias ihmisvihaaja.

Joku ranskalainen tyyppi on joskus kauan sitten kuvannut Ih-

misvihaajaa sanoilla "-fait rire dans l'âme (nauru joka tulee sielusta)". Joku toinen on sanonut näytelmän olevan tyyppillinen *tragédie bourgeoise*. Joka tapauksessa on yksi asia, josta ei ole ollut erimielisyyttä: Naurun alla soi melankolinen sävel. Juuri tämä komedian ja tragedian kohtaaminen tekee näytelmästä ainutlaatuisen.

On sanottu, että Molière olisi kirjoittanut Ihmisvihaajan lievitäkkeeseen tuskaansa, joka on aiheutunut hänen vaimonsa Armanden petettyä häntä. Mene ja tiedä sitten.

Molièren Ihmisvihaaja yksin kaikkia vastaan

Molièren (Jean-Baptiste Poquelin) on Ranskan klassismin kuuluisin komediakirjailija. Hän esitti taitojaan sekä näyttelijänä että omien tekstien kirjoittajana. Yksi hänen taitavimmista luomistensa tuotoksista, on kesäkuussa 1666 ensiesityksen saanut "Ihmisvihaaja", Le Misanthrope. Komediana ja tragediana sekoittava näytelmä oli aikansa musta lammis. Klassismin tavoista suuresti poiketen Molière ei imenyt näytelmäänsä vaikutteita antiikista, eikä kopioinut vanhaa. Hän halusi sykdähtyä ja pyrki ihmisvihaajansa täysin uuteen ja alkuperäiseen tyyliin. Hän paljastaa näytelmässään ihmisten typeryyden ja aikansa hienostotapojen turhamaisuuden salat.

Näytelmää on kritisoitu juonen puutteen vuoksi. Oikeastaan Molièren Ihmisvihaajassa ei ole juonta ollenkaan, mutta sitä pidetään siitä huolimatta yhtenä syvällisimmistä luonnetutkielmista. Näytelmän rakenne koostuu viidestä näytöksestä ja on tyypillistä dialogia. Ihmisvihaajan taustalla on arvailujen mukaan ollut Molièren oma rakkauselämä petävän rakastetun kanssa. Tänäkin päivänä Ihmisvihaajaa esitetään ympäri maailmaa, ja saimme nähdä Oulun kaupunginteatterissa yhden tulkinnan Molièren ihmisvihaajasta. Se oli ohjaajalupaus **Cilla Backin** uudelleen suomentama, sovitama ja osin lavastamakin versio.

Ihmisvihaajan henkilöt ovat toisuuden toittotaja Alceste, keimailueva leski Célimène, Alcesten ystävä Philinte, typerä sonetin sorvaaja Oronte, Célimènen hyväsydäminen serkku Eliante, kateellinen Célimènen ystävä Arsinoe ja veikeät markiisit Acaste ja Clitan-

dre. He ovat kaikki erilaisia persoonia. Alceste on vastaan koko oman aikansa maailmaa, barokin aikakauden keikareita, liehittelijöitä ja imartelijoita, tapoja, joilla ihmiset toisiaan käsittelevät. Alcesten pessimistisyys ulkomaailmaa kohtaan on ihmisvihaajan perusrasitiiri. Hän on itse näytelmän Ihmisvihaaja. Cilla Backin mukaan Alceste (Hannu Kangas) on rakastunut erakko, ja se onkin totta, mutta äärettömän vääriin henkilöön hän tunteeensa kohdistaa. Hänen rakkautensa saaja on hänen vihaamiensa asioiden ruumiillistuma, ilosieluinen salonkin sa juonitteleva "kuningatar" Célimène (Mirjami Kukkola). Hänen ympärillään pyörii suuri lauma "faneja", mutta Célimène ei ota tosissaan kilpakosijoita ja suu mielellään jokaiselle heistä suosio ottaa. Erikoista onkin, että Célimène on salongin johtaja, sillä naiset eivät moiseen asemaan 1600-luvulla päässeet kovin helpolla. Jos nainen sitten ylettyi salongin vieraiden kutsujaksi, hän oli usein itse laajasti sivistynyt ja hankkinut jollakin tavalla itsensä aseman. Célimènen sivistystä järjen puolella ei voi kehua, mutta juonitella ja mielistellä hän osaa. Célimènen itsenäinen asema on syntynyt, kun hänen varakas miehensä on kuollut. Tarinaa siivittäkin eteenpäin ainostaan Alcesten rakkaus Célimènen, jonka virheellisydet hän huomaa, mutta luulee osaavasta korjata. Luottavaisin mielin Alceste avaa sydäntään Célimènelle, joka taas avaa omaansa kenelle vain miespuoliselle, kuten Orontelle (Ari Piispa), Clitandreille (Mikko Korsulainen) ja Acastelle (Timo Reinikka). Alcesten päämääränä olisi kosta Célimènea, mutta tuo

liehittelijä päästää aina joukon muita samalla asialla hääriviä miehiä sisään. Juonen Molièren ihmisvihaajaan luokin Alceste ja hänen mielensä kummalliset oikut.

Oulun Kaupunginteatterissa näytelmä alkaa, kuten **Otto Mannisen** runomuotoisessa suomennuksessa ihmisvihaajasta, mutta ei kuitenkaan runojen muodossa, kuten Cilla Backin käännöksestä oli odotettavissa. Alceste on juuri yllättänyt ystävänsä Philinten (Pentti Korhonen) kävttämästä aian tapoihin

"Molièren Ihmisvihaajassa ei ole juonta ollenkaan, mutta sitä pidetään siitä huolimatta yhtenä syvällisimmistä luonnetutkielmista"

kuuluvia keskustelujen maireita konsteja, mielistelyä ja iloista asennetta. Hän ei voi sietää moisia juttuja ja on näreissään tästä ystävälleen Philintelle. Philinte taas toruu Alcestea hänen liian rajusta asenteestaan, joka haluaisi aina töksäyttää toisille päin naama kaiken mitä ajattelee. Philinte muistuttaakin Alcestea hänen lemmittynsä maineesta, siitä, miten Alceste voi nuo samat virheet Célimènessään hyväksyä. Alceste tunnustaa olevansa heikko, sitä hän ei kaarra eikä kierrä. Alceste on näytelmän ainut hen-

kilö, joka näkee ihmisten lävitse, eikä kersku omilla teoillaan tai puhu toisista pahaa. Alceste sanoo vain niin kuin ajattelee, hän on todella rehellinen, mikä on ihailtavaa. Alceste menee kuitenkin liiallisuuksiin arvostellessaan aikansa hovikulttuuria. Philintestä saa näytelmän henkilöistä kaikista järkevimmän kuvan Mannisen suomennoksesta, mutta Backin ohjaustyössä tämäkin henkilö on jotenkin muuttunut. Lisäksi hänen repliikkinsa kuullostavat teennäisesti tulkituilta, niissä ei ole tarpeeksi tunnetta. Alcesten ja Célimènen esittäjät puolestaan näyttävät osaavan asiansa.

Alceste joutuu hieman kiusalliseen tilanteeseen, kun Oronte, myös Célimènen kilpakosija pyytää "ystävyyden"merkeissä Alcestea rehellistä mielipidettä seipittämästään sonetista, joka käsittelee rakkautta. Sonetti ei todellakaan saa Alcesten kehuja, ja hän toivookin Orontea luopumaan moisista "muoti-askarteluista". Oronte ei ota sitä hyvällä, ja pian hän haastaakin Alcesten oikeuteen ja levittelee ikäviä juoruja. Alceste on saanut suorasanaisuudellaan vihollisen.

Célimènellä on ystävä nimeltä Arsinoé (Ritva Grönberg). He ovat yhdessä muka niin hyvää pataa, mutta kohteliaisuuden naamion takana he tahtovat toisilleen vain pahaa. He lupaavat olla toistensa ylimpiä ystäviä ja puolustella toista, jos kuulevat piireissä puhuttavan ilkeitä asioita. Kuitenkin he sättivät toinen toistaan minkä ehtivät. Arsinoé on äärettömän kateellinen Célimènen ympärillä mouruavista miehistä, Alcestesta eritoten. Hänkin toivoisi saavansa osakseen suurta ihailua, mutta kukapa

sitä hurskastelevaa ja toisten asioiden puuttuvaa tekopyhää höpsöä tahtoisikin lempiä. Puvustaja oli tehnyt vieläpä aika hävyttömän luomuksen Arsinoéelle, joka oli jo ikäneito. Mannisen runoluritus antoivat Arsinoesta kainon kuvan, mutta toista oli teatterissa. Hänet oli asetettu masokistiksi, itsensä ruoskijaksi. Esityksen aikana hän saa kaikilta "pakit", mutta yrittää sinnikkäästi pitää päänsä kylmänä ja niellä pettymykset.

Arsinoé ei ole ainut, joka saa kokea epämiellyttäviä asioita. Alceste saa tietää ikävällä tavalla Célimènen pettäneen häntä. Hänellä on siitä aito todistus - Célimènen kirje Orontelle. Eikä Orontelle raapustettu rakkausviesti ole ainut, sillä Célimène on osoittanut kaikille ihailijoilleen rakkautta kuin he olisivat hänen ainoitaan, samalla haukkuen toisia kilpakosijoitaan. Viimein hänen ympärillään pyöriville miehille paljastuu hänen oikea luonteensa. Alceste olisi valmis antamaan kirjeet anteeksi, jos Célimène lähtisi hänen kanssaan johonkin kauas erämaahan, mutta Célimène ei sitä halua tehdä. Ainut hyvä asia näytelmän loppupuolella onkin, kun Célimènen serkku Eliante (Anneli Niskanen) tarjoaa kättään Philintelle. Heillä on ainakin toivoa toistensa suhteen. Alceste puolestaan haluaa kadota ihmisten ilmoilta tajutessaan, miten typerä valehtelija hänen ihailujensa kohde on ollut. Célimène saa opetuksen, mutta on vaikea tietää, onko hän moksiskaan, riisuessaan valheen peruukkinsa.

Näyttämön lavasteet olivat hienot. Salongin massiiviset kaapit aukaistiin välillä näyttämään salaisuuksiaan: Célimènen kenkiä, ruokavarastoja, välissä jopa ihmi-

siä. Eräskin kohtaus, jossa vekkulimaiset markiisit Clitandre ja Acaste viilailivat kynsiään kaapeissa ja kerskailivat itsestään, oli aika erikoinen. Näyttelijöiden puvustus ei kaikkien osalta vastannut mielestäni barokin pukeutumistyyliä, mutta ripaus vaatesuunnittelijan, Pirjo Valisen omaa näkemystä oli tietysti sen takana. Asimerkiksi Alcesten vaateparsi ei todellakaan vastannut ajan tyyliä, mutta oli muuten ihan ihailtavasti toteutettu - lukuisat hakaneulat kiiltelivät komeasti. Tosiasiasa hän loi ulkonäöllään punkkarin olemuksen. Näyttelijöillä oli myös aika näyttäviä kenkiä, miehilläkin aika kummallisia valintoja. Musiikki sopi loistavasti ilmapiiriin. Näytelmän loputtua, näyttelijöiden haastattelutilanteessa Hannu Kangas kuvasi roolihahmoaan renttumaiseksi - sitä Alceste oli. Célimènen roolihahmosta irtautunut Kukkola kuvasi hahmoaan omahyväiseksi, joka oli myös aivan totta. Näyttelijöiden piinallisessa puolituntisessa ehdittiin kysyä monia asioita. Etenkin Célimènen esittäjästä huomasin, että rooli oli tosiaan heitetty hetkeksi nurkkaan. Ei siis pidä todellakaan yhdistää näyttelijän olemusta roolihahmoonsa...

Ihmisvihaaja ei antanut katsojalleen paikkoja naurunremakoihin, mutta veti kuitenkin vasenta suupieltä pieneen virneeseen. Teatterireissu antoi kivan kokemuksen ja muistutuksen siitä, että oli sitä muotia ennenkin, mutta ihmisten sisimmässä palaa aina sama oman edun tavoittelu liekki ja typerä turhamaisuus -

Ihmisvihaaja Alceste (Hannu kangas) seurakuntineen.